

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Patrik Schilder

**Novojičínská židovská komunita mezi lety 1850-1968 v kontextu
regionální historie s akcentem na vývoj zdejší synagogy**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem *Novojičínská židovská komunita mezi lety 1850–1968 v kontextu regionální historie s akcentem na vývoj zdejší synagogy* vypracoval samostatně pod odborným vedením doc. PhDr. Karla Konečného, CSc. a výhradně s použitím literatury uvedené v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne 1. dubna 2024

Patrik Schilder

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Karlu Konečnému, CSc. za rady a odborné vedení této bakalářské práce.
Mé poděkování patří též kolegyni Bc. Kláře Bajtové za poskytnutí věcných připomínek.

Anotace

Jméno a příjmení:	Patrik Schilder
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Karel Konečný, CSc.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Novojičínská židovská komunita mezi lety 1850-1968 v kontextu regionální historie s akcentem na vývoj zdejší synagogy
Název v angličtině:	Jewish community of Nový Jičín in years 1850-1968 in the context of regional history with the emphasis of the development of the local synagogue
Zvolený typ práce:	bakalářská
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá židovskou komunitou v Novém Jičíně mezi lety 1850–1968 v kontextu regionální historie s akcentem na vývoj zdejší synagogy. Praktická část se pak zaměřuje na využití tohoto tématu v pedagogické praxi a je realizována prostřednictvím rozhovorů s učiteli dějepisu.
Klíčová slova:	náboženská obec, Nový Jičín, regionální historie, synagoga, Židé
Anotace v angličtině:	The bachelor's thesis deals with the Jewish community in Nový Jičín between 1850–1968 in the context of regional history with an emphasis on the development of the local synagogue. The practical part focuses on the use of this topic in pedagogical practise and is realized through interviews with history teachers.
Klíčová slova v angličtině:	religious community, Nový Jičín, regional history, synagogue, Jews
Přílohy vázané v práci:	8 příloh
Rozsah práce:	52 stran
Jazyk práce:	čeština

Obsah

Úvod	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Regionální historie	8
2 Židé v Novém Jičíně ve druhé polovině 19. století.....	10
2.1 Výstavba synagogy.....	12
3 Židovská náboženská obec za období první republiky	15
4 Novojičínská židovská komunita mezi lety 1938-1945	18
4.1 Zdevastování synagogy	21
5 Osudy novojičínských Židů po druhé světové válce.....	22
5.1 Rekonstrukce synagogy	23
PRAKTICKÁ ČÁST	25
6 Výzkumné šetření.....	25
6.1 Metody sběru dat	26
6.2 Průběh výzkumného šetření	26
6.2.1 Rozhovor první	27
6.2.2 Rozhovor druhý	31
6.2.3 Rozhovor třetí	33
7 Shrnutí	36
Závěr.....	37
Seznam použitých zdrojů	39
Přílohy	41
Příloha č. 1 - Fotografie synagogy.....	41
Příloha č. 2 – Fotografie domu Maxe Mannheimera.....	42
Příloha č. 3 – Fotografie pamětní desky Maxe Mannheimera.....	43
Příloha č. 4 – Fotografie průčelí obřadní budovy na židovském hřbitově	44
Příloha č. 5 – Fotografie židovského hřbitova.....	45
Příloha č. 6 – Fotografie pamětní desky umučených Židů	46
Příloha č. 7 – Fotografie Stolpersteine	47
Příloha č. 8 – Pracovní list.....	48

Úvod

Židovská tematika se v současnosti stává opět tématem, které rezonuje společností. Aktuálně patří mezi nejdiskutovanější témata znovu sílící konflikt mezi Izraelci a Palestinci. Samotný konflikt na tomto území probíhá od roku 1948, tedy od samého počátku státu Izrael. Vzhledem ke složité geopolitické situaci můžeme tento stále trvající konflikt zařadit mezi jeden z nejsložitějších konfliktů současného světa. Právě k pochopení tohoto konfliktu nám může pomoci znalost historických souvislostí židovského národa. Součástí těchto dějin jsou též dějiny jednotlivých židovských komunit po celém světě. Tato práce se bude dále zabývat jednou z nich, konkrétně tedy židovskou komunitou v Novém Jičíně.

Samotný vývoj této komunity bude v bakalářské práci zachycen mezi lety 1850–1968. První zmíněný rok reprezentuje návrat Židů do Nového Jičína a druhý uvedený rok pak představuje dobu, kdy ve městě po této poměrně početné komunitě zůstala pouze synagoga. Práce se snaží akcentovat vývoj této synagogy, protože představuje zásadní náboženský symbol Židů v Novém Jičíně. Zdejší synagoga je rovněž zdárným důkazem toho, že co nezvládla zničit diktatura nacistická, zničila následně ta komunistická. V neposlední řadě se pak tato práce snaží všechny dějinné události zdejší židovské komunity zařadit do kontextu regionální historie.

Právě regionalistika je jednou z vědních disciplín v rámci historické vlastivědy, která má pro výchovu k občanství značný význam. Samotné téma židovské náboženské komunity v Novém Jičíně můžeme zařadit v rámci Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání do vzdělávací oblasti „*člověk a společnost*“, kterou tvoří vzdělávací obor „*výchova k občanství*“, kde toto téma můžeme zahrnout do obsahu tematického celku „*člověk ve společnosti*“. Dále tímto tématem můžeme rozvíjet multikulturní výchovu, která je rovněž zastoupena jako jedno z průřezových témat v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

Hlavním cílem této práce je zmapovat využití tohoto regionálního tématu ve výuce na druhém stupni základní školy. Dílčím cílem této práce pak je přehledně popsat vývoj židovské komunity v Novém Jičíně a vytvořit didaktický materiál, který se bude tímto regionálním tématem zabývat.

Nejdříve se budeme v rámci teoretické části věnovat definici pojmu region a regionální historie. Následně se pokusíme objasnit význam regionální historie ve výuce. Druhá kapitola se bude věnovat samotným počátkům Židů v Novém Jičíně ve druhé polovině 19. století a výstavbě zdejší synagogy. Ve třetí kapitole se pokusíme zachytit život židovské náboženské

obce za období první republiky. Čtvrtou kapitolu pak zaměříme na novojičínskou židovskou komunitu mezi lety 1938–1945 a zdevastování židovské synagogy. Poslední tedy pátá kapitola teoretické části se bude věnovat osudům novojičínských židů po druhé světové válce a rekonstrukci zdejší synagogy. Praktická část pak bude začínat šestou kapitolou, která bude zahrnovat výzkumné šetření, které se bude zabývat reflexí daného tématu v realitě učitelské praxe. Dále bude tato kapitola obsahovat metody sběru dat, průběh výzkumného šetření a samotné rozhovory s respondenty. Závěrečná tedy sedmá kapitola bude věnována shrnutí zásadních poznatků z celé praktické části.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Regionální historie

„Region je nejčastěji chápán jako souhrn reálně existujících skutečností a vztahů, které jsou rozprostraněny a mají vztah k určitému ohraničenému území, přičemž se tak či onak odlišují od jevů a vztahů v jiné územní oblasti, respektive jsou kvantitativně seskupeny či kvalitativně specifikovány uvnitř vlastního území,“ tak definuje pojem region Josef Bartoš.¹

Regionální historie pak není chápána jako samostatná vědní disciplína, nýbrž pouze reprezentuje specializaci v rámci územního členění celé historie. Regionální historie se tedy zabývá zejména historických vývojem společnosti na menších územně vymezených jednotkách, kterými jsou nejčastěji rozděleny jednotlivé státy nebo jiná sociální uskupení. V našem případě chápeme těmito územně vymezenými jednotkami lidská sídla a jejich části, protože právě pro ně se pojem region nejvíce vžil.²

Velice zajímavý je pak samotný vztah regionální a celostátní historie. V praxi se totiž můžeme velmi často setkat s názorem, že regionální dějiny mají pouze sloužit k uvádění konkrétních příkladů pro dějiny celostátní. Právě toto pojetí pak často využívají učitelé při výuce dějepisu. Další z názorů zase tvrdí, že nejdříve musíme znát dějiny všech míst, což nám následně pomocí syntézy těchto částí umožní dojít k dějinám národním. Regionální dějiny by tedy měly být nejlépe součástí celonárodních dějin a zároveň zpracovávat vývoj určité oblasti pro vlastní potřeby regionu.³

Právě při výuce dějepisu by měly regionální dějiny tvořit nenahraditelnou složku, která žákům usnadní pochopení dané látky. Situace učitelů však není v tomto ohledu vůbec jednoduchá, protože vzhledem k malým hodinovým dotacím není pravděpodobně možné vyčlenit na výuku regionální historie samostatné hodiny. Optimálním řešením tedy může být jejich zakomponování do běžné vyučovací hodiny, kdy poslouží pouze pro konkretizaci a znázornění probírané problematiky. Obecně můžeme říci, že regionální historie má ve výuce značnou motivační a explanační funkci. Regionální dějiny mohou také sloužit pro rozvoj tvůrčích schopností žáků, kdy je můžeme naučit využívat metody indukce a dedukce. Žáky lze rovněž v této souvislosti naučit kritickému historickému myšlení, tak aby dokázali posoudit

¹ BARTOŠ, Josef. Podstata regionu a jeho vymezení v historiografii. In: *Metodické otázky regionálních dějin*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, s. 25.

² BARTOŠ, Josef. Podstata a poslání regionálních dějin. In: *Regionální dějiny Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, s. 6–7. ISBN 80-244-0865-1.

³ BARTOŠ, Josef. Podstata a poslání regionálních dějin, s. 13–14.

věrohodnost historických pramenů. Pro praktickou výuku jsou pak regionální dějiny nenahraditelné. Nejvýhodnější organizační formou výuku je exkurze do historicky významných míst v blízkém okolí. Exkurze zpravidla není příliš náročná na přípravu pro učitele, ale pro žáky je značně přínosná a zajímavá. Nejsnazší je uspořádání historické prohlídky města, kde učitel může během jedné vyučovací hodiny seznámit žáky s důležitými místy, které souvisí s aktuálně probíraným obdobím. Další možností je projektová výuka. Regionální témata totiž nebývají tolik zpracována, takže žáci jsou zpravidla nuceni pracovat s různými zdroji. Zároveň lze při této výuce seznámit žáky s badatelskou prací v archivu. Neméně důležitou funkcí regionálních dějin je také utváření pozitivního vztahu žáků k regionu, v němž žijí.⁴

⁴ ČERNÁ, Monika. Využití regionálních témat ve výuce dějepisu. In: *Metodický portál RVP.cz* [online]. Národní pedagogický institut České republiky, 4. 8. 2011 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/13175/VYUZITI-REGIONALNICH-TEMAT-VE-VYUCE-DEJEPISU.html>.

2 Židé v Novém Jičíně ve druhé polovině 19. století

První písemné zmínky potvrzující pobyt Židů v Novém Jičíně pocházejí z období mezi lety 1380-1383. Příchod Židů do města byl nejspíše spjat s německou kolonizací, kdy tuto skutečnost dokládají jejich německá jména uvedená v účetních knihách. Zásadní mezník pro život Židů v Novém Jičíně představoval rok 1562, kdy byli na základě královského rozhodnutí z města vyhnáni. Mezi lety 1563 až 1848 neměl Nový Jičín žádné oficiální židovské obyvatele.⁵

Rokem 1850 končí odmítavý postoj města k trvalému usazování Židů. První oficiální povolení k trvalému pobytu bylo vydáno Ignáci Sachsovi, který si ve stejném roce zakoupil na novojičínském náměstí dům číslo 16 a začal zde provozovat hostinec. Ignáce Sachse následují další Židé, kteří začínají pozvolna proudit do města. V roce 1850 získali povolení k pobytu rovněž Eduard Adler a Wolf Silberstein. Rodina Herzů v čele s Gersonem Herzem pak přichází do města v roce 1852. Následující šedesátá léta představují značný rozvoj zdejší židovské komunity. Do Nového Jičina přicházejí rodiny Knöpfelmacherových, Neugörschlových, Silbermannových, Goldbergových a mnohých dalších. Jednalo se především o obchodníky se sukem a výrobce likérů. Židé, kteří do města přicházeli, se zpočátku začali usazovat v ulicích Judengasse, Rettiggasse, Hummelgasse a Schwarzgasse. Zajímavostí je, že právě tyto ulice tvořily v dobách před vyhnáním židovské ghetto. Postupně se však začali usazovat též v dalších částech města, především tedy na náměstí, Dolní a Horní bráně. Zákonem z 18. února 1860 o postavení Židů se jejich poměry ve městě značně zlepšily, neboť mohli začít svobodně nabývat majetek. Další zlepšení poměrů pak přinesly obecní zákony z roku 1862 a zákon z roku 1867, který Židům umožňoval svobodné stěhování.⁶

Vzhledem k těmto okolnostem začal počet Židů ve městě pomalu narůstat. Novojičínskou židovskou komunitu ve městě tvořilo v roce 1868 celkem 155 osob. Vzrůstající tendence pokračovala i v následujících letech, takže v roce 1880 představovalo židovskou komunitu ve městě již 275 osob.⁷

Většina přicházejících Židů disponovala značným majetkem a podnikatelským talentem, takže se jim záhy podařilo ovládnout obchod s obilím, vínem, vlnou a dřevem. Přímo ve městě pak vznikla řada pálenic a výroben likérů. Provozovali zde též řadu obchodů, výčepů

⁵ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*. Nový Jičín: Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně, 1992, s. 4–12.

⁶ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 12–13.

⁷ SKOLNIK, Fred – BERENBAUM, Michael. *Encyclopaedia Judaica*. Volume 15, Nat-Per. 2. vyd. Detroit: Thomson Gale, 2007, s. 324. ISBN 978-0-02-865943-5.

a hostinců. Ve druhé polovině 19. století se v Novém Jičíně nacházelo údajně až třináct židovských hostinců, kdy jejich činnost byla ostatními obyvateli města považována za škodlivou. Zajímali se také o podnikání v průmyslu, zejména o textilní výrobu, ale v této oblasti se jim moc nedařilo. Právě tovární textilní výrobou se zabývali bratři Bretholzové, Perlové a Ehrenfeldovi, kteří v roce 1880 vlastnili továrnu na sukno, která se ovšem v roce 1892 dostala do konkursu.⁸

Záhy po příchodu prvních Židů do města započaly snahy o vytvoření náboženské obce, která měla poskytovat náboženskou, společenskou, sociální a obrannou funkci. V roce 1868 tyto snahy vyvrcholily získáním souhlasu k ustanovení náboženského sdružení tedy Religionsgenossenschaft, které tvořili též Židé z nedalekého okolí. Zpočátku využívali nejčastěji k modlitbám dům číslo 12 v dnešní ulici 5. května, který patřil Josefu Herzovi. Postupný nárůst věřících pak vedl v roce 1870 k pronájmu místnosti v domě na Dolní bráně číslo 41, který patřil Jakubovi Weissovi. Nejvýznamnějším počinem sdružení pak bylo dne 15. března 1875 zakoupení pozemku od obce Šenova za tisíc zlatých, který byl využit k založení židovského hřbitova a vybudování obřadní budovy. Od počátku založení sdružení až do roku 1892 se v jeho vedení vystřídali Ignác Sachs, J. B. Scheuer, Sigmund Brettholz a Josef Hess.⁹

Ustanovené náboženské sdružení přestalo záhy novojičínským Židům stačit, takže po roce 1881 znovu započaly snahy o náboženskou autonomii. Výsledkem těchto snah bylo rozhodnutí rakouského ministerstva školství a kultu číslo 8132 ze dne 15. června 1891, které povolovalo ustanovit v Novém Jičíně samostatnou židovskou náboženskou obec, což pro zdejší židovskou komunitu představovalo možnost samostatně se rozhodovat v kultovní, finanční a společenské oblasti. Vypracováním statutu náboženské obce byla pověřena komise ve složení Adolf Grünberger, Moric Grünberger, Adolf Herz, Josef Herz a dr. Holding. Samotný tento statut byl pak schválen ministerstvem školství a kultu dne 2. května 1894 a potvrzen brněnským místodržitelstvím dne 16. března 1895. Vzniklá židovská náboženská obec v Novém Jičíně měla následující rok po svém založení 169 členů a zahrnovala všechny Židy žijící v soudních okresech Nový Jičín, Příbor, Frenštát a Fulnek.¹⁰

V roce 1880 se k židovskému náboženství hlásilo 687 obyvatel politického okresu Nový Jičín, který byl tvořen soudními okresy Nový Jičín, Fulnek a Příbor. V roce 1900 se pak

⁸ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 13.

⁹ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 14–15.

¹⁰ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 15.

k židovskému náboženství hlásilo 615 obyvatel politického okresu Nový Jičín a z tohoto počtu 329 obyvatel náleželo přímo do soudního okresu Nový Jičín.¹¹

Statut náboženské obce tvořilo šestnáct oddílů, které byly dále rozčleněny do celkového počtu sedmdesáti devíti paragrafů. Stanovy přesně vymezovaly práva a povinnosti svých členů. Upravovaly také způsob hospodaření obce. Na základě těchto stanov byly jejím jediným příjmem členské příspěvky a poplatky za náboženské úkony. Samotné příspěvky byly určovány individuálně finanční komisí podle velikosti majetku, který daný člen vlastnil. Odvody těchto příspěvků pak byly stanoveny ve čtvrtletních lhůtách. Obdobným způsobem probíhalo určování velikosti poplatků za náboženské úkony, což byly nejčastěji svatby, pohřby nebo jiné rituální úkony, mezi které patřily například rituální porážky hovězího masa a drůbeže. Pro ilustraci uvádíme výši poplatku za svatební obřad, který činil u nejmajetnějších členů 55 zlatých. Pohřeb následně mohl vyjít nejbohatší vrstvu až na závratných 200 zlatých.¹²

Volba představenstva nově ustanovené náboženské obce probíhala zcela demokraticky. Pozice rabína pak byla vybírána pomocí konkursu. Základním požadavkem na tuto pozici bylo teologické vzdělání. Prvním řádným rabínem byl v konkursu vybrán dr. Mandl, který působil v Novém Jičíně od roku 1900 až do své smrti v roce 1924.¹³

2.1 Výstavba synagogy

Původní středověká synagoga zanikla spolu s židovskou čtvrtí a hřbitovem po vypovězení Židů z města v roce 1562. Novým místem pro vybudování synagogy se měla stát dnešní ulice Havlíčkova, která se nachází v centru města.¹⁴

V roce 1896 pak bylo rozhodnuto o samotné výstavbě synagogy, která náboženské obci stále chyběla. Pro tento úkol byl ustanoven komitét v čele s dr. Perlem a vedoucím celé akce se stal Josef Herz. Prvním krokem tohoto komitétu bylo vydání provolání ke sbírce finančních prostředků, která trvala několik dalších let. Plány výstavby se začaly připravovat až v roce 1900. Stavební parcely číslo 424 a 530 byly následně zakoupeny dne 27. prosince 1905 za částku 12 000 zlatých. Projektantem stavby se stal vídeňský architekt Ernst Lindner a provedení stavby bylo svěřeno zdejšímu staviteli Richardu Klosovi. Slavností otevření pak

¹¹ BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek XIV, Okresy: Opava, Bílovec, Nový Jičín. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995, s. 162. ISBN 80-7067-583-7.

¹² HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 15–17.

¹³ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 16–17.

¹⁴ KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Židovské památky Moravy a Slezska*. Brno: ERA, 2001, s. 139. ISBN 80-86517-08-X.

proběhlo dne 12. dubna 1908, kdy se jej zúčastnila většina významných osobností města. Samotné otevření synagogy považoval rabín dr. Mandl za zásadní mezník v životě zdejší náboženské obce.¹⁵

Nově postavená synagoga byla dvoupodlažní budova, která měla svoji hlavní osu umístěnou v poloze východ–západ. Zvenčí byla charakteristická svým eklektickým členěním fasády a věžičkami, které se nacházely na štítu nad průčelím budovy. Hlavním vchodem synagogy se vcházelo do předsíně a dále pak do hlavního sálu modlitebny, který se nacházel v přízemí. Tato hlavní loď byla doplněna o dvě boční lodě, které byly odděleny dvěma půlkruhovými oblouky. Plochý strop hlavní lodi zdobila štukatura, která napodobovala dřevěné kazety. Východní průčelí skýtalo mělký prostor pro umístění svatostánku. Pravá strana pak nabízela trojramenné schodiště, které vedlo dále do patra. Sál v prvním patře poskytoval po stranách galerie pro ženy a severozápadní roh skrýval kancelář.¹⁶

Architekt Ernst Lindner pocházel ze židovské rodiny a svá studia absolvoval na Technické vyšší škole ve Vídni mezi lety 1891–1894. Následně pracoval v letech 1900–1906 ve společném ateliéru s Theodorem Schreierem. Mezi jejich významné realizace patří například Cholerová nemocnice v Krakově, synagoga ve Skočově, Grand Hotel Brunn v Brně nebo synagoga v Ustroní. Sám Lindner pak realizoval například výstavbu Průmyslové školy v Bielsku-Bialej, renovaci hlavní synagogy ve Vídni nebo právě výstavbu Jubilejní synagogy císaře Františka Josefa v Novém Jičíně.¹⁷

Stavitel Richard Kloss pocházel přímo z Nového Jičína, kde se v roce 1853 narodil. V letech 1869–1873 absolvoval zimní kurz na Průmyslové škole ve Vídni a pracoval rovněž jako stavební zapisovatel při výstavbě Severní dráhy císaře Ferdinanda. Vojenské povinnosti plnil v letech 1873–1876 u císařsko-královských inženýrů v Krakově a následně pracoval u stavitele Chytila. Spolupráci se svým otcem Ignazem Klossem započal roku 1878. V Novém Jičíně se podílel například na realizaci stavby Německého spolkového domu, Dívčí obecné a měšťanské školy, Okresního soudu a samozřejmě též Jubilejní synagogy císaře Františka Josefa.¹⁸

¹⁵ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 17–18.

¹⁶ CHOBOT, Karel. Židovská synagoga v Novém Jičíně. In: *Vlastivědné listy Slezska a severní Moravy*. Opava: Matice slezská, 2009, s. 11–12. ISSN 1213-3140.

¹⁷ DVOŘÁKOVÁ, Eva – POLÁCH, Radek – ZEZULČÍK, Jaroslav. *Architekti a stavitelé města Nového Jičína*. Nový Jičín: Muzeum Novojičínska, 2016, s. 156–157. ISBN 978-80-87359-19-8.

¹⁸ DVOŘÁKOVÁ, Eva – POLÁCH, Radek – ZEZULČÍK, Jaroslav. *Architekti a stavitelé města Nového Jičína*, s. 152–153.

Interiér synagogy zdobila barevná ornamentální výmalba, kterou provedl Ferdinand Kolig. Sochařskou výzdobu ve vnitřních prostorech pak provedl sochař Scheurer. Hlavní sál prosvětlovala vysoká půlkruhová okna s barevnými vitrážemi a bylo zde v osmi řadách umístěno šestnáct lavic, což představovalo celkem 128 míst k sezení. První patro pak ještě skrývalo pěvecký chór s varhanami, které pocházely z dílny Karla Neussera.¹⁹

¹⁹ KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Encyklopedie židovských památek Moravy a Slezska*. Praha: Grada, 2018, s. 211. ISBN 978-80-271-0642-4.

3 Židovská náboženská obec za období první republiky

Záhy po vzniku Československé republiky začínají vznikat Židovské národní rady, které měly rozvíjet politická práva Židů. Čelným představitelem novojičínské Židovské národní rady se stal Leo Körner, který byl vyslán dne 4. ledna 1919 do Prahy na židovský sionistický kongres. Cíle sionismu následně prezentoval na shromáždění v Novém Jičíně, kde bylo též sepsáno memorandum s požadavkem zastoupení židovské náboženské obce v novém zastupitelstvu. Samotné shromáždění pak zároveň posloužilo jako zakládající schůze spolku Zion, jehož hlavním úkolem bylo zejména prosazování politických zájmů místních Židů. Předsedou tohoto spolku se stal výše zmíněný Leo Körner a ostatními členy výboru Julius Aufricht, Albert Bermann, dr. Sigmund Bernstein, Malvína Hasová, Siegfried Herz, Adolf Huppert a Adolf Kupfermann. Právě přijetím výše zmíněného memoranda se začínají zhoršovat poměry mezi místními Židy a Němci, kteří postoj sionistů považovali za zradu německých myšlenek. Židům bylo zejména vyčítáno, že se po vzniku první republiky přizpůsobili novým podmínkám a začali se přidávat k české kultuře, kdežto před vznikem republiky se přidávali ke kultuře německé. Samotní Židé však usilovali o větší prosazení své vlastní národní identity, a právě Češi pro to měli větší pochopení.²⁰

V prvních letech nové republiky užívala většina novojičínských Židů převážně němčinu. Postupem času si však stále více Židů osvojovalo jazyk český. Dokládají to mimo jiné písemné záznamy židovských žáků z novojičínského českého gymnázia. Někteří žáci dokonce ve třídních výkazech uvádějí v prvním ročníku mateřskou řeč německou a ve čtvrtém ročníku již uvádějí stejní žáci mateřskou řeč českou. Tato skutečnost pak rovněž potvrzuje, že se většina mladých Židů hlásila zejména k české národnosti.²¹

Židovské národní radě umožnilo vydání nových demokratických zákonů účast ve volbách. První volby, kterých se Židé účastnily s vlastní kandidátkou, byly do městského zastupitelstva. V roce 1919 získala v těchto volbách židovská kandidátka pouze 67 hlasů. Ve stejných volbách v roce 1923 to pak bylo pouze 81 hlasů, což opět na získání mandátu nestačilo. Malé počty hlasů získaných v těchto komunálních volbách zapříčinily neúčast v dalších volbách tohoto druhu v letech 1927, 1931 a 1938. Nízké počty hlasů dostali též židovští kandidáti ve volbách parlamentních a zemských. Zajímavostí jsou pak obecní volby, které se konaly dne

²⁰ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 19–20.

²¹ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 21.

22. května 1938. V těchto volbách totiž v Novém Jičíně překvapivě uspěly české strany a nemalou zásluhu na tomto úspěchu měly právě židovské hlasy.²²

V čele Židovské náboženské obce se v tomto období vystřídali dr. Theodor Fischer, Isidor Körner, Bertold Klappholz a Adolf Huppert. Rabínem byl stále dr. Madl, který zemřel 19. srpna 1924 ve Vídni a po jeho skonu již konkurs na nového rabína neproběhl, což bylo způsobeno především zhoršující se finanční situací náboženské obce. Pokles finančních prostředků byl zapříčiněn především samotným úbytkem členů a neochotou stávajících členů platit členské příspěvky. V roce 1930 žilo ve městě pouze 206 Židů.²³

V roce 1921 se v politickém okrese Nový Jičín hlásilo k židovskému náboženství celkem 437 osob. Následující sčítání lidu v roce 1930 pak odhalilo, že počet příznivců židovského náboženství v tomto politickém okrese značně klesl a to na 344 osob. Přímou v soudním okrese Nový Jičín pak bylo 237 osob, které se při tomto sčítání lidu přihlásily k židovskému náboženství.²⁴

Většina novojičínských Židů patřila mezi značně zbožné, tudíž jejich děti navštěvovaly hodiny náboženství, které se vyučovalo ve zdejší synagoze. Žáci vyšších tříd gymnázia pak mohli výuku náboženství navštěvovat přímo ve škole. Židovská mládež se také účastnila aktivit svého vlastního tělovýchovného spolku, který nesl název Makabi. Židé navštěvovali české i německé školy, ale postupem času začaly narůstat počty židovských žáků v českých školách. Obecně však počet mladých Židů ve městě ve třicátých letech značně ubýval. Někteří odcházeli studovat na vysoké školy převážně do Prahy nebo Brna. Část se začala zajímat o obnovu židovského státu. Menší část z nich poté skutečně po dokončení maturity do Palestiny odešla a usadila se tam. Někteří zase studia v Novém Jičíně zanechali a odcházeli na jiné školy nebo rovnou pracovat. Nový Jičín nebyl pro mladé Židy v této době moc perspektivním místem. Scházela zde totiž možnost uplatnění, a navíc začínal mezi místním početným německým obyvatelstvem vzrůstat antisemitismus.²⁵

Samotný odchod do Palestiny mělo usnadnit navštěvování takzvané hakhsharah farmy, která byla v Novém Jičíně vybudována v roce 1921 a jednalo se o první zařízení tohoto druhu v celém Československu.²⁶ Samotné slovo hakhsharah pak znamená přípravu. Jednalo se tedy

²² HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 20–21.

²³ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 21–22.

²⁴ BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, s. 162.

²⁵ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 22.

²⁶ SKOLNIK, Fred – BERENBAUM, Michael. *Encyclopaedia Judaica*, s. 324.

o přípravu na život v Izraeli, kterou organizovaly sionistické organizace působící v diaspoře. Farma totiž sloužila především k osvojení znalostí a dovedností potřebných pro práci v zemědělství a dalších řemeslech, které byly potřebné pro následný život v Palestině.²⁷

Novojičínští Židé se stále živilí převážně obchodem, pohostinstvím a výrobou likérů. Nejvýznamnější odvětví jejich obživy nicméně pořád představovala výroba lihovin, které distribuovali do zdejších hostinců. Nadále však přetrvávala nevraživost místních Němců, kteří jim dávali za vinu rozmáhající se alkoholismus a ožebračování nejchudších vrstev. Značně úspěšná byla také kloboučnická továrna, kterou vedli bratři Richard a Viktor Böhmovi. Prosperujícím se stal rovněž obchod s látkou nacházející se v nově postavené budově, kterou nechali vybudovat společníci Alois Spitzer a Berthold Klappholz.²⁸

²⁷ ŠTĚPKOVÁ, Tereza. Hachšara. In: *holocaust.cz* [online]. Institut Tereziánské iniciativy, 1. 12. 2015 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/zdroje/slovnicek-pojmu-z-judaismu/hachsara/>.

²⁸ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 23–24.

4 Novojičínská židovská komunita mezi lety 1938-1945

Zprávy o začlenění Nového Jičína do pásma okupačního pásma mohli slyšet obyvatelé města z pražského rozhlasu dne 5. října 1938. Samotné začlenění se týkalo skoro celého novojičínského okresu a mělo proběhnout 10. října 1938. Původním záměrem bylo uspořádat o této otázce lidové hlasování, což ovšem nikdy nebylo realizováno. Vzhledem k těmto událostem opustilo město v období mezi výše uvedenými dny téměř veškeré české i židovské obyvatelstvo. Odešli především Židé, kteří pracovali ve státní správě nebo samosprávě. Obsazení města německou armádou pak proběhlo za nesmírného nadšení zdejšího německého obyvatelstva, které přichozí vojáky vítalo ve vyzdobených ulicích.²⁹

Události dne 10. října 1938 v Novém Jičíně zachytil ve svých vzpomínkách novojičínský rodák Max Mannheimer, který napsal: „*V našem malém městečku je všechno vzhůru nohama. Všude visí vlajky s hákovými kříži a transparenty. „Děkujeme našemu vůdci!“; „Vítáme naše osvoboditele!“ Německé jednotky vstupují do Nového Jičína. Obyvatelstvo nadšeně jásá. Ne, to není ten pravý výraz – lidé řvou. „Sieg Heil! Sieg Heil! Sieg Heil!“ Ve všech výkladech visí Hitlerovy portréty se slovy diků. Na náměstí, kde je centrum oslav, si netroufám. Fanatický jásot se nedá přeslechnout. Doma se radíme. Snad to nebude tak zlé. Přece jen tak neutečeme. Máme tu dům. Tak zlé to nemůže být. Otec je optimista. Bojoval přece v první světové válce a daně také řádně platí. Všude je oblíben – má dobré jméno. Všichni ho znají. Nejen rabín, ale i farář ho zná. Byl vždycky jen obchodník, do politiky se nepletl. Bude-li to vůle Boží, všechno půjde dobře. Bude-li to vůle Boží.“³⁰*

Max Mannheimer se narodil 6. února 1920 v Novém Jičíně do židovské rodiny. Jeho rodiči byli Jakub a Markéta Mannheimerovi, kteří měli svatbu 25. března 1919. Měl tři bratry a jednu sestru. V letech 1934–1936 absolvoval německou obchodní školu. Následně pracoval u firmy J. Schön a spol. ve Znojmě – Starém Šaldorfu. Jednalo se o práci v malém obchodním domě, který byl otevřený každý den od půl šesté ráno do devíti večer. Chvilé volna pak trávil na procházkách, podnikáním cyklovýletů, navštěvováním kina nebo hraním fotbalu. Politické napětí jej ve druhé polovině září roku 1938 donutilo vrátit se k rodičům a sourozencům do Nového Jičína.³¹

²⁹ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 24–25.

³⁰ MANNHEIMER, Max. Vzpomínky Terezín, Osvětim, Varšava, Dachau. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*. Nový Jičín: Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně, 1992, s. 49.

³¹ MANNHEIMER, Max. Vzpomínky Terezín, Osvětim, Varšava, Dachau, s. 46–49.

Záhy po obsazení Nového Jičína začaly snahy o vytvoření čistě německého města. Většina názvů zdejších ulic dostává jména po čelních nacistických představitelích, a dokonce Masarykovo náměstí mění jméno na Hitlerovo. Veškeré české a židovské spolky jsou zrušeny a jejich majetek je zabaven. Obsazeny jsou rovněž budovy nových českých škol na ulici Palackého. Seznam novojičínských židů, kteří ve městě po říjnových událostech zůstali, obsahuje nově založená kronika města. Samotný seznam čítá 139 osob. Židovské obchody a živnosti pak byly podrobeny nucené správě. Stejný osud potkal též Böhmovu továrnu, které byla nařízena komisařská správa. Následně byla továrna jako židovský majetek zabavena. V roce 1941 pak byla továrna spolu s ochrannými známkami prodána firmě Hückel za závratných sedm milionů sedm set tisíc marek.³²

„Vzhled města se po 10. říjnu velmi změnil. Přes noc se uliční provoz přesunul z levé strany na pravou, policisté dostali nové uniformy, zmizely dvojjazyčné nápisy. Všude hákové kříže, lidé nosili stranické odznaky velké jako knoflíky od kabátu. Náš soused, pan Demel, obchodník s potravinami a velmi malého vzrůstu, jako by ve vlastních očích vyrostl: Dřív jsme byli malí, ale teď... „Přímo jsem viděl, jak roste. Jeho sebevědomí se dalo rovnou nahmatat“. Paní S. z Mlýnské ulice vyměnila mariánský obrázek, pod nimž hořela olejová lampička, za Hitlerovu podobiznu. Stárnoucí osamělá žena ctíla (jak se zdálo) nového boha. Alespoň podle toho, jak ho obkládala čerstvými květinami,“ uvádí ve svých vzpomínkách Max Mannheimer.³³

V podstatě celá třicátá léta rozdmýchávali henleinovci svým programem ve městě antisemitské nálady. Obsazením započala růst také agresivita vůči Židům, která se stupňovala každým dalším dnem. Začalo docházek k urážkám a vyřizování osobních účtů. Židé se dokonce báli vycházet večer ze svých domovů a raději se vyhýbali centru města. Představitelé města vyvíjeli na zbylé židovské obyvatele stále větší tlak, který měl vést k jejich dobrovolnému vystěhování a zanechání zde svého majetku. Značná část Židů Nový Jičín opustila a přestěhovala se nejčastěji do Brna, Hranic, Kroměříže, Olomouce, Prostějova nebo Valašského Meziříčí. Stěhování bylo podmíněno získáním propustky, které byly vydávány se souhlasem úřadovny gestapa. Židé měli totiž jako českoslovenští občané právo získat možnost k přestěhování a hledat za hranicemi azyl.³⁴

³² HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 25.

³³ MANNHEIMER, Max. Vzpomínky Terezín, Osvětim, Varšava, Dachau, s. 50.

³⁴ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 25–26.

Křišťálová noc je označení pro noc z desátého na jedenáctého listopadu 1938, kdy došlo na celém území Třetí říše k útokům na židovské obyvatelstvo. Záminkou pro provedení tohoto pogromu byl útok židovského mladíka Herschela Grünszpana na německého diplomata Ernsta von Ratha působícího v Paříži. Následkem tohoto atentátu byla uvalena na všechny židy kolektivní vina. Násilností nebyli ušetřeni ani novojičínští Židé, kteří ve městě zůstali. Došlo k drancování židovských obchodů, které se nacházeli především na náměstí. Židovský řezník Ignác Gelb byl dokonce zavřen do klece a několikrát potupně vezen kolem náměstí. Následně došlo k zdevastování židovského hřbitova, kde byly pokáceny všechny stromy a poničeny náhrobní kameny. Psychický teror a násilnosti vůči Židům ve městě neunesl například obchodník s konfekcí Arnošt Gottlieb, který spáchal na pozadí těchto událostí sebevraždu.³⁵

Nastalé situace využili místní Němci a radní k nátlaku na vystěhování zbylých Židů z města. Židovští muži byli dokonce na několik dní uvězněni. Podmínkou jejich následného propuštění byl příslib, že se z města ve lhůtě osmi dnů vystěhují a nikdy se už nevrátí. Konečným datem pro vystěhování všech židovských obyvatel z města byl stanoven dvanáctý prosinec. Zůstat smělo pouze pár vybraných jedinců pro svůj vysoký věk, zásluhy za války nebo smíšené manželství. Nadále pobývat ve městě tedy mohli devadesátiletý dr. Moric Holding s manželkou, válečný invalida Otto Bermann s manželkou a dvěma dcerami, vysoký soudní úředník v důchodu Wolf Berthold s manželkou a dcerou, bývalý předák německých sociálních demokratů dr. Emanuel Löwy s manželkou, ředitel banky Alois Denker, zubní lékař dr. Julius Perl se třemi dětmi a Irena Riesová se synem. Nastalou situaci nesla celá novojičínská židovská komunita velice těžce.³⁶

Hrůzné zážitky z těchto dní líčí ve svých vzpomínkách Max Mannheimer následovně: *„Před náš dům předjíždí otevřený policejní vůz. Sedí v něm židovští muži stráženi policisty v zelených uniformách. Dva z nich jdou k nám nahoru. Otcí se dostane vysvětlení, že je vzat pod ochranu, aby se mu něco nepříhodilo. Pravděpodobně vzhledem ke „kypící duši lidu“. Stojím vedle dveří. „Kolik je tomu klackovi?“ ptá se policajt. Srdce mi hlasitě buší. Kdyby matka prozradila, kolik mi je, musel bych také do vězení. Ochrany se mi dostalo od matky, nikoliv od policie.“*³⁷

³⁵ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 26.

³⁶ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 26.

³⁷ MANNHEIMER, Max. Vzpomínky Terezín, Osvětim, Varšava, Dachau, s. 51.

4.1 Zdevastování synagogy

Zfanatizované německé obyvatelstvo chtělo novojičínskou synagogu během křišťálové noci vypálit. Podle očitých svědků jim v tomto činu zabránila pouze blízkost městské plynárny. Němci tedy od svého původního plánu upustili a synagogu alespoň důkladně vydrancovali. Podařilo se jim zničit varhany a rozbít lavice. Všechny modlitební knihy, svitky tóry a šály vyházeli na ulici, kde byly následně zapáleny.³⁸ Interiér synagogy utrpěl po tomto běsnění značnou újmu. Následně během druhé světové války sloužila samotná budova synagogy jako městská tržnice.³⁹

„Včera hořely synagogy. Hořely v Německu. Hořely v Rakousku. Hořely v Československu. Kde hrozilo nebezpečí, že by se oheň šířil, byly synagogy vyhozeny do povětří. Většina židovských obchodů byla zdemolována. „Moji“ synagogu vydrancovali. Zapálit nebo vyhodit do povětří bylo vzhledem k blízkosti plynojemu nebezpečné. Modlitební knihy, svitky tóry a modlitební šály se povalovaly roztrhané na ulici. Kniha, která Židy, roztroušené po celém světě, udržovala dvě tisíciletí pohromadě, byla rozdupána. Varhany nebudou již nikdy doprovázet naše písně o šábesech a svátcích. Už nebude žádný šábese, žádné svátky, žádné písně. Jen doma, pokud nějaký domov bude, zapálí matka v pátek večer šábesevé svíce a otec pronese děkovnou modlitbu za chléb a víno,“ barvitě popisuje ve svých vzpomínkách Max Mannheimer.⁴⁰

³⁸ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 26.

³⁹ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2004, 3. díl, s. 507. ISBN 80-7277-040-3.

⁴⁰ MANNHEIMER, Max. *Vzpomínky Terezín, Osvětim, Varšava, Dachau*, s. 51.

5 Osudy novojičínských Židů po druhé světové válce

Okupaci a násilné vyhánění ve městě přečkala pouze hrstka Židů, kterým zde bylo povoleno zůstat. Někteří zemřeli nebo dobrovolně z města odešli během okupace. Dodatečně byla do Terezína odsunuta rodina Bermannova. Konec druhé světové války tedy znamená též konec další etapy židovské náboženské obce v Novém Jičíně.⁴¹

Někteří Židé se po osvobození do Nového Jičína vrátili, ale většina z nich záhy opět odešla. Absence rodinného zázemí a složité poválečné podmínky jim de facto znemožnili ve městě zůstat a znovu se zde usadit. Většina z přeživších novojičínských Židů se rovněž rozhodla usilovat o založení samostatného státu a odešla tedy do Palestiny.⁴²

Přeživšími byli mimo jiné i bratři Mannheimerovi. V červnu 1945 se do Nového Jičína vrátil Max Mannheimer, který ovšem odešel na podzim roku 1946 do Bavorska. Před svých odchodem do zahraničí se ještě v Novém Jičíně znovu oženil s dcerou německého antifašisty Elfriedou Eiseltovou, a dokonce se jim zde stihla narodit dcera. V Mnichově pak pracoval jako úředník soukromých podniků a vedoucí obchodu s koženým zbožím. Zároveň se též věnoval malířství a své práce vystavoval pod pseudonymem Ben Jakov. Pracoval taky v nejrůznějších židovských dobročinných organizacích a přednášel na univerzitách. Dokonce se stal průvodcem v bývalém koncentračním táboře v Dachau a předsedal jeho táborovému výboru. Jeho celoživotní boj proti nacismu byl odměněn řadou vyznamenání. Rodné město Nový Jičín pak ještě několikrát navštívil. Zemřel dne 13. září 2016 v Mnichově.⁴³

Edgar Mannheimer se do Nového Jičína vrátil na počátku června roku 1945. Následně zde pracoval u Otty Bermanna, kde vyráběl a prodával lihoviny. V únoru roku 1948 opouští Nový Jičín a odchází do Mnichova, kde se rovněž věnuje výrobě lihovin. Později v roce 1950 se stává společníkem firmy se starožitnostmi. Následně se v roce 1956 stěhuje do Curychu, kde zakládá obchod se starožitnostmi.⁴⁴ Oba bratři se pak v roce 1990 zasloužili o odhalení pamětní desky na budově bývalé synagogy, která všem náhodným kolemjdoucím připomíná, že ve městě od středověku žili společně Němci, Češi a Židé.⁴⁵

⁴¹ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 26.

⁴² HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 28–29.

⁴³ CHOBOTOVÁ, Lenka. Max Mannheimer: Überlebender, Künstler, Vermittler (6. února 1920 - 23. září 2016) Europäische Kulturzeitschrift Sudetenland a jeho číslo věnované životu a odkazu čestného občana města Nový Jičín. In: *Vlastivědný sborník Novojičínska*. Nový Jičín: Muzeum Novojičínska, 2020, sv. 70, s. 147–148. ISSN 1214-8032.

⁴⁴ MANNHEIMER, Max. Vzpomínky Terezín, Osvětim, Varšava, Dachau, s. 76–78.

⁴⁵ CHOBOT, Karel. Max Mannheimer (6. února 1920 Nový Jičín – 23. září 2016 Mnichov). In: *Vlastivědný sborník Novojičínska*. Nový Jičín: Muzeum Novojičínska, 2016, sv. 66, s. 259. ISSN 1214-8032.

Zmapování počtu zemřelých novojičinských Židů se ujal Otto Bermann, který za pomoci ostravské náboženské obce shromažďoval údaje o deportovaných do koncentračních táborů a usmrcených. Jeho zásluhou vznikla pamětní deska, která byla odhalena 5. prosince 1948 na bývalém židovském hřbitově. Deska obsahuje 135 jmen novojičinských Židů, kteří byli umučeni mezi lety 1939-1945. Částečně byl tento bývalý židovský hřbitov upraven, ale po odchodu Otty Bermanna do Palestiny znovu zpustl. V roce 1988 pak byl zanedbaný hřbitov včetně obřadní síně předán Církvi adventistů sedmého dne, která provedla v celém areálu značné změny. Samotný hřbitov byl přebudován na zahradu a obřadní síň byla doplněna o další objekty. Do dnešních dní se však bohužel nedochoval žádný ze zdejších židovských náhrobních kamenů. Zachovala se pouze pamětní deska, která byla renovována a následně umístěna k přední části tohoto nově upraveného areálu.⁴⁶

Následnou komparací údajů uvedených v městské kronice z roku 1938, údajů uvedených na pamětní desce a samotnou výpovědí pozůstalých lze zjistit, že holocaust přežilo pouze přibližně 40 novojičinských Židů. Především vlivem poválečné politické situace pak došlo k přerušení takřka veškerých styků těchto přeživších Židů žijících v zahraničí s Novým Jičínem.⁴⁷

5.1 Rekonstrukce synagogy

Vzhledem ke skutečnosti, že se po válce vrátilo do Nového Jičina minimum židovských obyvatel, rozhodla ostravská židovská náboženská obec o prodeji celého objektu novojičinské synagogy. Novým majitelem objektu se stala Církev československá husitská, která započala radikální rekonstrukci. Odstraněny byly věžičky, eklektické členění fasády, postranní galerie v patře a samotný prostor pro svatostánek. Hlavní sál byl nově vyzdoben portrétem Jana Husa a průčelí budovy nově dominoval kalich s křížem.⁴⁸ Rekonstrukce byla provedena podle návrhu architekta Emila Rabensteina a dokončena v roce 1953. Samotná církev využívala budovu ke svým náboženským potřebám jako sbor Karla Farského až do šedesátých let.⁴⁹

Následně byl celý komplex pro svoji finančně náročnou údržbu prodán státu. Původní záměr byl vytvořit ze synagogy opět tržnici nebo středisko řemesel. Naštěstí budovu v roce 1966 zachránil pan Jaroslav Štindl, který působil jako ředitel okresního archivu.

⁴⁶ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 29.

⁴⁷ HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, s. 29–30.

⁴⁸ CHOBOT, Karel. Židovská synagoga v Novém Jičíně, s. 12.

⁴⁹ KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Encyklopedie židovských památek Moravy a Slezska*, s. 210.

Podařilo se mu totiž přesvědčit vedení Okresního národního výboru v Novém Jičíně o zakoupení objektu pro potřeby archivu, protože bylo nutné někde uložit písemnosti ze zrušených okresních archivů v Bílovci a Frenštátu pod Radhoštěm. Následně byl interiér budovy upraven pro své nové využití. Došlo k rozčlenění hlavního sálu na tři podlaží pomocí ocelové konstrukce, která plní svůj účel dodnes. Dvě malé místnosti v přízemí zůstaly zachovány a nově byly vybaveny jako pracovny a příležitostná studovna. Původní kancelář pak na svém místě vystřídala pořádací místnost. Exteriér byl rekonstruován až v osmdesátých letech, kdy došlo k izolaci proti vztlínající vlhkosti, odstranění kalichu a novému necitelnému omítnutí celé budovy.⁵⁰

⁵⁰ CHOBOT, Karel. Židovská synagoga v Novém Jičíně, s. 12.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část této bakalářské práce se zaměřuje na využití regionální historie ve výuce dějepisu na druhém stupni základní školy. Zvoleným typem výzkumu byl výzkum kvalitativní, který nejlépe odpovídá požadavkům této práce, neboť umožňuje danou problematiku zkoumat do hloubky. Realizovány byly rozhovory s učiteli dějepisu z druhého stupně základních škol v Novém Jičíně. Tito učitelé byli především dotazováni na to, zda ve své výuce reflektují regionálně historická témata a realizují samotné téma novojičínské židovské komunity. Na základě těchto rozhovorů byl pak následně vytvořen didaktický materiál, který se zaměřuje především na židovskou komunitu v Novém Jičíně.

6 Výzkumné šetření

Hlavním cílem tohoto výzkumu bylo zmapovat, zdali učitelé dějepisu, kteří působí na druhém stupni základních škol v Novém Jičíně, reflektují ve své výuce témata z regionální historie a realizují samotné téma novojičínské židovské komunity. Dílčími cíli pak bylo zejména zjistit, zda považují výuku regionální historie za důležitou, jestli mají dostatečnou časovou dotaci na její výuku a zdali disponují pro potřeby výuky regionálně historických témat dostatečným množstvím výukových materiálů.

Samotnému zahájení výzkumu předcházela podrobná rešerše literatury a historických pramenů týkajících se novojičínské židovské komunity. Nejvíce toto téma zpracovává Jan Hanák ve své stati K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně, která vyšla v roce 1992 ve Vlastivědném sborníku okresu Nový Jičín. Samotná rešerše byla realizována také na poli výzkumu, přičemž téma novojičínské židovské komunity a jeho využití ve výuce ještě nebylo podle dostupných zdrojů zpracováno.

Zahájení výzkumu předcházela též předvýzkum s učiteli výchovy k občanství, kteří působí na druhém stupni novojičínských základních škol. Samotní učitelé pak byli dotazováni na to, zdali toto regionální téma ve své výuce reflektují. Všichni shodně uvedli, že se jedná o komplexní téma spadající do vzdělávací oblasti „*člověk a společnost*“, tudíž úzce souvisí se vzdělávacími obory dějepis a výchova k občanství. Právě s ohledem na tuto provázanost obou vzdělávacích oborů nám učitelé výchovy k občanství totožně uvedli, že téma židovské náboženské komunity v Novém Jičíně ve své výuce nereflektují, protože je mu věnováno dostatek prostoru v hodinách dějepisu a hodinová dotace výchovy k občanství je na výuku těchto témat nedostatečná. Vzhledem k těmto skutečnostem jsme se tedy rozhodli provést výzkumné šetření s učiteli dějepisu.

6.1 Metody sběru dat

Základní orientace výzkumu může být kvantitativní nebo kvalitativní. Při využití kvantitativního výzkumu pracujeme především s číselnými údaji a zjišťujeme určité množství, rozsah nebo frekvenci výskytu určitých jevů. Získané číselné údaje pak můžeme dále matematicky zpracovávat a samotný výzkumník se zde snaží držet odstup od zkoumaných jevů. Hlavní jeho výhodou je právě možnost precizního a jednoznačného vyjádření výzkumných údajů v podobě čísel. Naopak při využití kvalitativně orientovaného výzkumu uvádíme zjištění ve slovní podobě. Využíváme zde především popisu, který je výstižný a podrobný. Výzkumník se zde snaží o sblížení se zkoumanými osobami. Hlavní jeho výhodou je zachycení významu, který komunikuje daná osoba.⁵¹ Každý z těchto přístupů má svojí nenahraditelnou funkci ve výzkumné činnosti, nicméně pro účely této bakalářské práce byl zvolen kvalitativně orientovaný výzkum, který nám umožní zkoumat danou problematiku podrobněji.

Zvolenou výzkumnou metodou se pak stal polostrukturovaný rozhovor. Respondenti těchto rozhovorů byli vybráni podle dvou základních kritérií. Prvním bylo jejich učitelské působení na druhém stupni základní školy v Novém Jičíně. Druhou podmínkou pak byla samotná výuka dějepisu. V této souvislosti byli osloveni ředitelé ze všech šesti základních škol, které se v Novém Jičíně nacházejí. Tři oslovené školy však účast na tomto výzkumu nepřijaly. Následně byli na školách, které se rozhodly do výzkumu zapojit, osloveni samotní učitelé dějepisu, přičemž do našeho výzkumu se rozhodli zapojit tři z nich. Rozhovor byl tedy realizován se třemi pedagogy ze tří různých základních škol v Novém Jičíně.

6.2 Průběh výzkumného šetření

Rozhovory byly realizovány během letního semestru akademického roku 2023/2024, konkrétně v průběhu měsíce března a dubna. Nejprve byli osloveni ředitelé ze všech šesti základních škol v Novém Jičíně. Následně byli na základě souhlasu daného ředitele osloveni konkrétní vyučující dějepisu. Počátek přípravy na rozhovory pak patřil zejména rešerši pramenů a odborné literatury, která nám umožnila hlubší porozumění zkoumané problematice. Nezbytná byla též rešerše metodologie a příprava na samotné rozhovory.

Příprava na rozhovory spočívala především v zamyšlení se nad tím, jak navodit důvěrný vztah a bezpečné prostředí při rozhovoru. Následně jsem si též připravil scénář rozhovoru a sepsal otázky, které se staly součástí zásobníku otázek.

⁵¹ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 31–32. ISBN 80-85931-79-6.

Nejdříve byly formulovány otázky, které jsou zaměřeny obecně na výuku regionální historie a jejich znění je následující: *„Reflektujete ve svých hodinách dějepisu regionální historii? Jakým tématům z regionální historie se nejvíce věnujete a proč? Jakým tématům z regionální historie se naopak cíleně vyhýbáte a proč? Myslíte si, že je výuka regionální historie ve výuce důležitá? Myslíte si, že je samotná znalost regionální historie důležitá? Jaký si myslíte, že má význam pro Vás jako učitele a za jakým účelem ji učíte? Jaký si myslíte, že má význam pro žáky? Myslíte si, že máte dostatečnou časovou dotaci na výuku regionální historie? Pokud ne, zajistila by Vám vyšší časová dotace možnost věnovat se více tématům z regionální historie?“*

Následně byly formulovány otázky, které jsou zaměřeny konkrétně na výuku tématu novojičínské židovské komunity a zní následovně: *„Zabýváte se při výuce regionální historie též tématem novojičínské židovské komunity? Myslíte si, že je toto konkrétní téma z regionální historie důležité? Kolik času tomuto tématu věnujete? Jaké materiály k výuce tohoto tématu využíváte? Myslíte si, že je dostatek výukových materiálů k tomuto tématu? Pokud ne, ocenili byste možnost takové materiály získat? Kladete při výuce tohoto tématu důraz na vědomosti, postoje nebo dovednosti? Co je pro Vás nejdůležitější, aby si žáci z tohoto tématu osvojili?“*

6.2.1 Rozhovor první

Na začátku vždy nejdříve uvedu popis samotného respondenta. Jednalo se tedy o vyučující ve věkovém rozmezí 50–60 let, s délkou pedagogické praxe 20 let a aprobační dějepis a český jazyk, která působí na některé novojičínské základní škole. Dále pak budeme tohoto respondenta označovat jako paní učitelka 1.

Paní učitelka byla nejdříve dotázána na to, zda ve svých hodinách dějepisu reflektuje regionální historii, na což odpověděla kladně. Podrobnější popis poskytla k tomu, jakým tématům z regionální historie se nejvíce věnuje. *„Nejvíce se věnujeme židovské tematice, a potom také pokud narazíme na něco, co se týká přímo historie Nového Jičína, tak to si taky zařadíme, ale hlavně tedy ta židovská tematika. Ještě mne teď napadá poválečný odsun Němců, protože Nový Jičín byl převážně zhruba z 80-90 % německé město, tak o tom taky mluvíme, a dokonce na toto téma aktuálně děláme projekt,“* popisuje paní učitelka, která dále doplnila, že byli dvakrát zapojeni do projektu Příběhy našich sousedů, kde pracovali přímo s dvěma místními pamětníky. Význam regionální historie ve výuce pak shrnuje následovně: *„Určitě je využívání regionální historie ve výuce důležité, protože by žáci měli poznat historii toho místa kde žijí. Opravdu je to velmi důležité, aby si uvědomili svoje kořeny.“* Jaký význam má však regionální historie pro ni jako učitele a za jakým účelem ji učí? *„V první řadě je pro mne*

zajímavá, protože Nový Jičín je krásné místo a jeho dějiny mne osobně zajímají. Pro mne jako učitele je pak důležitá a podle toho, co zrovna probíráme, tak vždycky do té výuky zařazujeme něco aktuálního. V pravěku a starověku se tady toho našeho regionu skoro nic netýkalo. Zmiňujeme akorát jeskyni Šipku a neandrtálce. Začínáme spíše středověkými dějinami, takže rozhodně zmíníme hrad Starý Jičín a určitě taky původní osídlení. V sedmé třídě probíráme založení města na zeleném drnu a pak období, kdy se město stalo svobodné. Nesmíme zapomenou ani na třicetiletou válku, kdy město vlastně stálo na špatné straně a stálo proti císaři. Tuto dobu nám připomíná Španělská kaple. Hezkou publikaci o této velké řeži zpracoval pak Zezulčík z kunínského zámku. Dále zmiňujeme dobu morů a morových epidemií, kterou nám připomíná morový sloup na náměstí. Následně se zabýváme průmyslem v devatenáctém století, který krásně zpracovala paní Chobotová z archivu. Ve dvacátém století se pak věnujeme především první a druhé světové válce. Zejména tady zmiňujeme tu židovskou tematiku, že tady Židé byli po několik staletí vyháněni z města,“ rozsáhle shrnuje paní učitelka. „Záleží mi na tom, aby žáci znali historii města, kde žijí, protože pak k tomu městu a samotnému místu mají úplně jiný vztah, než když o něm neví vůbec nic. Důležité je, aby si uměly vážit našeho kulturního dědictví, protože mnohdy jen chodí a vidí vše pouze očima dneška,“ dodává k významu regionální historie pro žáky. Časová dotace na výuku regionální historie pak připadá paní učitelce dostatečná a svou odpověď zdůvodňuje následovně: „Množství času, který věnuju regionální historii si mohu navolit sama v rámci toho, jak probíráme jednotlivá historická období, takže zařazovat tyto regionální zajímavosti z historie našeho města není vůbec žádný problém. Horší situace je aktuálně v osmé třídě, kde už je pouze jednohodinová dotace, protože se posílila výuka informatiky. Máme však dvě hodiny v sedmé třídě a dvě hodiny v deváté třídě, takže to opravdu pak záleží na tom učiteli, jak to pojme. Důležité je neprobírat věci, které jsou mrtvé, ale probírat dějiny tak, aby nám vysvětlovaly jevy, s kterými se potýkáme a setkáváme. Historie má vysvětlovat jevy dneška a opravdu záleží pouze na daném učiteli, který na to má relativně dostatečný prostor, aby si s tím poradil.“

Paní učitelka výše uvedla, že se v rámci výuky regionální historie také zabývá tématem novojičínské židovské komunity, takže byla dále dotazována, zdali si myslí, že je toto konkrétní téma důležité, načež uvedla: „Rozhodně je toto téma důležité, protože tady po celý středověk Židé žili a byla tady poměrně početná židovská komunita. Židé, kterým bylo zakázáno věnovat se zemědělství a řemeslu se věnovali především obchodu a lichvě, takže byly vážnou konkurencí pro místní měšťany, kteří je pak vyháněli. Zpátky se vrátili někdy v devatenáctém století, ale bohužel záhy v tom dvacátém se staly obětí holocaustu. Právě holocaust je nesmírně

důležité téma, protože v dnešní době se mnohdy popírá. Samotný antisemitismus provází celé dějiny, v dnešní době opět narůstá a je strašně důležité, aby si žáci uvědomili, že není možné ostrakizovat nějaký národ nebo skupinu. Dále není možné, aby se řešily problémy tak, že se daná skupina zlikviduje, vyhladí nebo někam vystěhuje. Právě tak jak se to vlastně stalo Němcům po druhé světové válce. Vzhledem k těmto skutečnostem je tedy nesmírně důležité žákům vysvětlit, jaká je samotná historie Židů na území Nového Jičína, jak zde žili a jak dopadli.“ Dále nám v rozhovoru byly nastíněny možnosti, které lze při výuce tohoto tématu právě vzhledem k našemu regionu využít. *„Máme výhodu, že tady máme velice známého rodáka Maxe Mannheimera, který se svým bratrem jako jediní z celé rodiny přežili koncentrační tábory. Pan Mannheimer tady má dokonce pamětní desku a napsal své vzpomínky, s kterými taky ve výuce pracujeme. Pan Mannheimer rovněž předsedal táborové radě koncentračního tábora v Dachau, kde provázel až do své smrti a provázel zde třeba i viceprezidenta Bidena. Tohle by ti žáci měli vědět. Je to taková temná minulost, je to sice tragické, ale je to nesmírně zajímavé a ty děti to baví. Každoročně se naši žáci účastní zájezdu do Osvětimi, takže letos tam byli zase. Žáci tam mohou vidět všechno na vlastní oči a je pak skvělé, když si to mohou spojit s naší novojičínskou židovskou komunitou, ze které zahynulo mnoho jejich členů právě tam. Velice zajímavý je také osud novojičínské synagogy, která jako jedna z mála nebyla vyhozena do vzduchu, zničena ani vypálena, protože se nacházela v blízkosti plynárny. Každodenně se tedy mohou naši žáci s tou židovskou tematikou v centru města potkat,“* popisuje své zkušenosti s využitím židovské tematiky v Novém Jičíně paní učitelka. Následně jsme zjišťovali, kolik času je tomuto konkrétnímu tématu věnováno. Zjistili jsme, že nejvíce času tomu věnují v deváté třídě a paní učitelka nám opět nastiňuje možnosti využití tohoto tématu ve výuce, které jsou následující: *„Hodně využíváme nejrůznější příběhy, které si můžeme v hodinách pustit. Velice zajímavé je také téma Památníku Terezín, takže s ním jsme teď poměrně dost pracovali. Já třeba neprobírám tak podrobně druhou světovou válku, ale raději se zaměřím na tu židovskou tematiku. Šest milionů Židů je opravdu velké číslo, takže raději věnuju několik hodin tomuto tématu. Pro představu to nejsou jedna, dvě nebo tři hodiny, ale opravdu spíše více. Jak už jsem zmínila, věnujeme se taky hodně těm rodákům. Máme tady vlastně dva takové příkladné rodáky, jednoho toho Maxe Mannheimera. Druhým je pak vlastně takový protipól, jedná se o rodačku, která se naopak stala obětí toho poválečného odsunu Němců, takže tomuto se věnujeme opravdu podrobně. Pouštíme si také film Nickyho rodina a jiné válečné snímky, které to mohou více přiblížit. Každoročně si pak pouštíme film s názvem Pianista, který je sice strašlivý, ale nádherně zpracovaný. Žákům to dá mnohem více než třeba pouhé čtení z učebnice.*

Tento film je sice delší, ale dá se využít i ve zkrácené formě a nádherně na něm jde demonstrovat, jak postupovala perzekuce vůči Židům. V osmé třídě jsem pak byla zvyklá dělat projektovou výuku, kdy žáci zpracovávali středověké dějiny Židů ve městě.“ Rozhovor se dále ubíral směrem k výukovým materiálům, které lze při výuce tohoto tématu využít. „*Výukové materiály si musím v podstatě shánět sama. Hodně pracuji s portálem Moderní dějiny, tam je velké množství moderních materiálů, se kterými se dá pracovat. Využívám zejména pracovní listy, které mohu využít k samostatné práci žáků. Materiály přímo k těm regionálním dějinám jsem hledala samozřejmě v archivu, kde mají velice zajímavý sborník, který se v jednom svém čísle systematicky věnuje přímo té židovské tematice. Pak tady máme Klub rodáků, tady s nimi mohu ještě také spolupracovat. Jak už jsem uvedla, skvělá je spolupráce přímo s pamětníky. V učebnici je jenom jedna kapitolka, takže s tím se moc pracovat nedá. Máme tady ještě nástěnné tabule, které jsou přímo věnované holocaustu, takže to je taky zajímavé a dá se to použít. Výborné materiály jsou taky na stránkách Památníku Terezín, kde jsme teď například zjišťovali, jaké tady existovaly v době protektorátu školy. Obecně však mohu říci, že tištěných publikací k tomuto regionálnímu tématu moc nemáme,“* konstatuje paní učitelka, podle které není k tomuto tématu dostatek výukových materiálů. Ocenila by tedy možnost nějaké takové materiály získat? „*Určitě! Bylo by fajn získat třeba nějaké pracovní listy. Já si sice něco stáhnu z těch Moderních dějin, ale tam je trošku nevýhoda, že je to spíše koncipováno pro střední školy, takže je to trošku náročnější, než bych potřebovala,“* dodává paní učitelka. Na samotném závěru našeho rozhovoru jsme věnovali pozornost tomu, na co klade při výuce tohoto tématu největší důraz. „*Určitě kladu největší důraz na postoje, pak samozřejmě taky na dovednosti. Vědomosti pro mne nejsou v tomto tématu moc potřeba, stačí vědět a vysvětlit druhou světovou válku a holocaust. Následně je to spíše o tom, aby dokázali najít nějaké zdroje a dokázali je třídít. V dnešní době je spousta dezinformací, které se šíří a podporují to tvrzení, že žádný holocaust neexistoval. Naštěstí naši žáci, jak už jsem uvedla, vyjíždějí do Osvětimi, takže to vidí na vlastní oči a nikdo je pak moc přesvědčovat nemusí. Nesmírně důležité je opravdu ty materiály posoudit a třídít, takže tomu věnuju opravdu hodně času. Dle mého názoru tedy není důležité vědět přesné počty, ale uvědomit si, že to byla hrůza a jsme všichni zodpovědní za to, že se to už nikdy nebude opakovat,“* uzavírá svoji myšlenku paní učitelka. Závěrem jsme se společně zamysleli nad tím, co je pro ni osobně nejdůležitější, aby si její žáci z tohoto tématu osvojili. „*Já si v první řadě myslím, že by si měli uvědomit, že jakákoliv forma šikany, což byla šikana povýšena na státní úroveň, xenofobie a snahy násilím se vypořádat s někým, kdo mi je nesympatický, je špatná. Snažím se tedy žáky přimět k názoru, že tohle není způsob řešení jakékoliv situace a měli*

by se vůči tomuto jednání jednoznačně vymezit, postavit a odsoudit ho. Nesmírně důležité je tuhle myšlenku dále šířit a vychovávat v tomhle duchu další generace. Podle mého názoru je rovněž důležité, aby si žáci uvědomili, že kdyby se narodili v té době a na tom daném místě, tak by se jednoznačně stali taky oběťmi. Žáci by si měly uvědomit, že během druhé světové války se stali obětí genocidy nejenom Židé, ale i jiné skupiny. Samotných genocid bylo v dějinách spousta, takže je důležité vědět, že je to odsouzeníhodné. Nikdo by to neměl schvalovat a propagovat materiály, které by to podporovaly. Každý žák by měl být schopen na takové jednání upozornit a snažit se tomu aktivně zabránit,“ dodává na úplný závěr našeho rozhovoru paní učitelka.

6.2.2 Rozhovor druhý

Mým dalším respondentem je vyučující ve věkovém rozmezí 40–50 let, s délkou pedagogické praxe 20 let a aprobací dějepis a německý jazyk, která působí na některé novojičínské základní škole. Dále budeme tohoto respondenta označovat jako paní učitelka 2.

Paní učitelka nám hned v úvodu našeho rozhovoru potvrdila, že se výuce regionální historie věnuje. Byla tedy rovnou dotázána na to, jakým konkrétním tématům se v rámci výuky věnuje. *„Regionální historii využívám nejčastěji v souvislosti s probíraným obdobím, když jsme brali třeba třicetiletou válku nebo baroko, tak se zeptám, jestli znají Španělskou kapli a rovnou to tedy spojíme s tou konkrétní památkou z Nového Jičína. Probíráme-li renesanci, tak zase zmíním to naše náměstí s podloubím, které je moc pěkné. Hospodářskou a průmyslovou revoluci se zase snažím spojit s novojičínským podnikem Tonak nebo obecně taky s Ostravskem. Snažím se tedy, aby se probírané téma vždycky pojilo s nějakým konkrétním jménem nebo osudem lidí,*“ říká paní učitelka a dodává, že výuce regionální historie nevěnuje samostatné hodiny, ale využívá ji pouze v souvislosti s aktuálně probíraným tématem. *„Kdyby bylo více času, tak bych určitě zařazovala tu regionální historii častěji. Navíc v osmé třídě nám ubrali jednu hodinu dějepisu, což už ten čas pak taky značně omezuje,*“ doplňuje dále paní učitelka. Samotnou důležitost regionální historie ve výuce nám paní učitelka potvrdila a své tvrzení zdůvodnila následovně: *„Já si myslím, že je důležitá, protože k tomu mají žáci pak daleko bližší vztah. Navíc, když v tom městě bydlí, tak si to spojí s těmi konkrétními místy a pak o nich třeba mohou vyprávět svým dětem. Napadá mne taky skvělé využití v rámci výuky německého jazyka, protože Nový Jičín bylo německé město, takže tady tímto mezipředmětovým propojením se dá taky ubírat.*“ Význam regionální historie pro žáky nám následně paní učitelka shrnula takto: *„Myslím si, že je důležité, aby si žáci uvědomili, že to není něco úplně odtažitého. Mnohdy totiž obecně na tu minulost pohlízejí tak, že už skončila a nemá žádný vztah*

k současnosti. Podstatné tedy je, aby si mimo jiné uvědomili, že pokud nějaká historická osobnost proslavila nějaké místo, tak společnost z toho pak čerpá dodnes. Přinejmenším třeba z turistického ruchu, který má rozhodně přesah do současnosti a žáci se s ním setkávají. Nejvíce je to v našem regionu patrné v Příboře, kde jezdí mnoho zahraničních turistů obdivovat rodný dům Sigmunda Freuda.“

V rámci regionálních dějin se pak paní učitelka věnuje okrajově i tématu novojičínské židovské komunity. *„Zabýváme se tím pouze v tom smyslu, že tu máme přeživšího holocaustu Maxe Mannheimera. Máme tu taky takovou zvláštnost, kterou je novojičínská synagoga. Bavíme se tedy o tom, že jako jedna z mála se zachovala a nebyla zničena. Dnes však bohužel není veřejnosti přístupná a sídlí v ní depozitář archivu. Mnohem více se však věnujeme obecně židovským dějinám,“* doplňuje paní učitelka. Následně jsme zjišťovali, co si paní učitelka myslí o důležitosti tohoto konkrétního tématu. *„Rozhodně je téma židovské komunity důležité. Zejména s ohledem na antisemitismus nebo aktuálně probíhající konflikt mezi Izraelem a Palestinou. Někjaká podoba té nenávisti se nám pořád promítá do současnosti, takže je důležité se o tom bavit,“* říká paní učitelka. Kolik času však samotné židovské tematice věnuje? *„V šestém ročníku se tomu věnujeme v rámci starověké Palestiny, takže to bude taková jedna hodina. V sedmé třídě to pak zmiňujeme ve spojitosti se středověkým morem, že Židé byli bráni jako viníci, takže to budou nejspíše dvě hodiny. V osmé třídě to pak probíráme například v devatenáctém století v rámci hilsneriády, takže to budou takové tři hodiny. V deváté třídě se tomu pak v rámci antisemitismu a holocaustu věnujeme nejvíce,“* shrnuje výuku židovské tematiky paní učitelka. V našem rozhovoru jsme dále zjišťovali, jaké materiály lze k tomuto tématu využít. Paní učitelka nám uvedla následující: *„Využívám vzdělávací portál JSNS, kde se nachází nejrůznější filmy s touto tematikou. Dále využívám třeba některé články norimberských rasových zákonů. Největší důraz však kladu na využití toho obrazového materiálu, takže hlavně nejrůznější fotografie, aby to žáci opravdu všechno viděli. V deváté třídě pak jezdíme do Osvětimi. Žáci si to pochvalují, že se toho hodně dozví a má to pro ně velký přínos. V samotných učebnicích toho totiž vyloženě tolik není.“* Obecně paní učitelka k tomuto regionálnímu tématu vnímá nedostatek výukových materiálů a ocenila by, kdyby jich mohlo být více. *„Někjaké materiály jsme dostali z muzea, ale rozhodně by bylo skvělé, kdyby tady byla nějaká metodika nebo samotné ty materiály,“* komentuje paní učitelka. Závěrem našeho rozhovoru jsme se podívali, zdali klade při výuce největší důraz na vědomosti, dovednosti nebo postoje. *„Největší důraz kladu na postoje v tom smyslu, jak to žáci vnímají a jak to na ně působí. Důležité je, aby to na ně opravdu působilo. Vědomosti samozřejmě také, protože podle*

průzkumu, který se konal tuším v roce 2013 ve Spojených státech amerických, nevědělo přes 70 % respondentů tohoto průzkumu, že Osvětim byl vyhlazovací tábor. Dovednosti pak pouze okrajově,“ popisuje paní učitelka. Co je však pro ni úplně nejdůležitější, aby si žáci z tohoto tématu osvojili? *„Nejdůležitější je, aby žáci věděli, že ta nenávist vůči Židům a ten antisemitismus nepřinesl nic dobrého. Jediné pozitivní, co z toho po válce vzešlo, je stát Izrael. Palestinci však nenávidí Izraelce, takže nenávist plodí zase jenom další nenávist. Důležité je, aby si žáci uvědomili, že je potřeba hlídat takové náznaky nenávisti vůči jiným národům a jiným rasám, protože z počátku se o nich třeba jenom špatně mluví, ale může se to vyvinout až v takový obrovský konflikt. Žáci by si tedy měli osvojit zejména toleranci vůči odlišnostem,*“ dodává na úplný závěr našeho rozhovoru paní učitelka.

6.2.3 Rozhovor třetí

Posledním respondentem je vyučující ve věkovém rozmezí 40–50 let s délkou pedagogické praxe 5 let a aprobací dějepis a občanská výchova, který rovněž působí na některé novojičínské základní škole. Dále tohoto respondenta budeme označovat jako pan učitel 3.

Pan učitel nám hned v úvodu našeho rozhovoru potvrdil, že se výuce regionální historie věnuje a dále uvedl následující: *„V případě, kdy je to jen trochu možné, tak se vždy snažím regionální historii reflektovat. Někdy se dá našroubovat i na věci, které by člověka třeba ani nenapadly. Někdy to zase vyplyne z těch souvislostí samo. Nedávno jsme třeba dělali zámořské objevy a nějakým způsobem se to dá malinko přiblížit třeba pomocí nějakého rodáka. V Novém Jičíně totiž byli cestovatelé, kteří podnikli cesty do zámoří a zanechali tam nějakou svoji stopu.*“ Následně jsme se snažili zjistit, kterým tématům z regionální historie se pan učitel nejvíce věnuje. *„Já obecně propojuji souvislosti, takže se vždy snažím žákům přiblížit nějaké globální téma pomocí něčeho regionálního. Rád využívám motýlí efekt, kdy nějaká drobnost na nějakém místě může způsobit dalekosáhlé události o tisíc kilometrů dále. Dneska je to naprosto zřejmé. Posláním jedné zprávy můžete ovlivnit běh burzy na celém světě. Nejvíce však využívám ten regionální apel v období devatenáctého století v případě významných rodáků. Přeci jenom s našim regionem jsou spjati například Palacký, Freud, Mendel nebo třeba kunínská hraběnka Walburga,*“ uvádí pan učitel příklady konkrétních témat výuky regionální historie. Jsou však nějaká témata, kterým se naopak cíleně vyhýbá? *„Cíleně se nevyhýbám žádnému tématu, naopak se snažím na některé o to více upozorňovat. Důležité mi přijde upozorňovat například na tu velmi silnou komunistickou svázanost Nového Jičína a snahu udělat z něj nové moderní panelákové město,*“ doplňuje k této otázce pan učitel. Samotnou regionální historii považuje pan učitel za velice důležitou a dále dodává:

„Platí tady jednoduché pravidlo. Nebudeme-li vědět, co jsme dělali předtím, budeme stále nuceni opakovat tu naši historii. Toto pravidlo neplatí jenom vzhledem ke globálním tématům, ale platí též tady na malých lokacích. Osudy těch lidí jsou pořád nějakým způsobem podobné. Každý člověk se nějakým způsobem snaží vypracovat z toho svého rodného města a snaží se jít dál nebo se snaží uspět v tom svém regionu. Někdo uspěje v Praze, někdo uspěje v New Yorku, ale pořád jsou ty osudy lidí velmi podobné. Podstatné je tedy hledat nějaké ponaučení v tom, co bylo dříve. Důležité jsou rovněž naše kořeny, které právě regionální historie reprezentuje.“

Má však pan učitel dostatečnou časovou dotaci na její výuku? *„Pokud chci regionální historii učit, tak si ten čas udělám. Máme školní vzdělávací program, který je značně flexibilní, takže nemusím trávit přehnané množství času nějakým děním v Africe, ale mohu se věnovat právě regionálním tématům. Samozřejmě z globálního pohledu jsou tyto události důležité, ale mnohem důležitější mi přijde, aby žáci z Nového Jičína věděli, co se dělo na ulici vedle nich,“* odpovídá na naši otázku pan učitel.

Ve druhé části našeho rozhovoru jsme se zaměřili konkrétně na téma novojičínské židovské komunity. Pan učitel nám sdělil, že právě tomuto tématu se ve výuce moc nevěnuje a dále uvedl: *„Já se obecně snažím nějakým způsobem neupřednostňovat ve své výuce žádné minority. Samozřejmě Židé jsou ostrakizováni dva tisíce let, takže je důležité to do výuky zařadit. Žáci by měli vědět proč tomu tak bylo a jak ta většinová společnost těm utlačovaným Židům škodila v průběhu dějin. Na druhou stranu je důležité poukázat na to, jaký obrovský přínos pro nás Židé měli. Zmínit mohu třeba obrovský přínos rodiny Rothschildů pro Ostravsko. Tím se rád ve výuce zabývám. Konkrétně se však už úplně nevěnuji nějakým židovským rodinám přímo v Novém Jičíně. Já se obecně nesnažím o nějaké encyklopedické znalosti, ale spíše se snažím všechno logicky propojovat. Já osobně považuji za mnohem důležitější téma v Novém Jičíně vztah mezi německým a českým obyvatelstvem. Samozřejmě můžeme se podívat na to, jakým způsobem tady kooperovala křesťanská, respektive katolická část obyvatelstva s nějakou tou židovskou částí, ale to nepovažuji za zásadní.“*

Následně jsme se tedy zajímali, zdali pan učitel považuje toto konkrétní téma z regionální historie za důležité. *„Pokud bych se na to chtěl zaměřit, tak rozhodně jej za důležité považuji. Právě z toho důvodu, že tady vlastně byla převládající německá komunita a ten akcent na to židovství tady byl vzhledem k té německé komunitě také velmi silný. V takovém případě by tady mohlo být samotné češství upozaděno a mohl bych se zabývat vztahem mezi Němci a Židy,“* komentuje pan učitel. Závěr našeho rozhovoru patřil opět výukovým materiálům. Pan učitel potvrdil, že nějaké materiály k tomuto tématu jsou k dispozici, nicméně dále uvedl: *„Je to zejména o velké přípravě a práci ze strany*

nás učitelů, protože se přípravě těchto materiálů musíme značně věnovat. Chtít po žácích, aby navštívili archiv a studovali tam něco, se mi zdá nereálné. Zejména s ohledem na to, že Nový Jičín byl převážně německé město, tudíž většina písemností tady byla psána německy a samotní žáci by rozhodně nebyli schopni tu původní němčinu číst. Samozřejmě Nový Jičín vydal nějaké svoje almanachy a sborníky, ale ty taky nelze vždy vhodně implementovat do výuky. Nejčastěji tedy využívám nějaký videomateriál nebo nejrůznější výňatky z textů.“ Ocenil by tedy pan učitel možnost nějaké takové materiály získat? *„Určitě! Muselo by to však být nějakým způsobem méně bibliografické. Pracovat se stovkami stránek encyklopedického textu by se nechtělo ani mně, natož tak žákům. Kdybych si měl přečíst jenom o židovské komunitě v Novém Jičíně mnoha set stránkovou knížku, tak to taky neudělám,“* shrnuje pan učitel. Co je však pro něj úplně nejdůležitější, aby si žáci z tohoto tématu osvojili? *„Nejdůležitější je dle mého názoru to, aby žáci věděli ten morální akcent, aby byli schopni pochopit tu obrovskou nespravedlnost. Já se snažím velmi silnými slovy vysvětlit těm žákům, že Židé byli skutečně dehumanizováni. Židé, kteří měli své životy, své potomky, svoje obrovské majetky, se stali pouhými předměty, pouhými čísli, která jsou postradatelná. Právě toto se snažím svým žákům předat,“* uzavírá náš rozhovor pan učitel.

7 Shrnutí

Práce si jako hlavní cíl kladla zmapovat, zdali učitelé dějepisu, kteří působí na druhém stupni základních škol v Novém Jičíně, reflektují ve své výuce témata z regionální historie a realizují samotné téma novojičinské židovské komunity. Všichni dotazovaní učitelé shodně uvedli, že témata z regionální historie ve své výuce reflektují a dále nám nastínili konkrétní témata, kterým ve výuce věnují největší pozornost. Vzhledem ke skutečnosti, že jsme prováděli rozhovory se třemi učiteli dějepisu z celkem šesti základních škol v Novém Jičíně, můžeme říci, že minimálně v polovině novojičinských základních škol je výuka regionální historie zastoupena. Samotným tématem novojičinské židovské komunity se pak rovněž zabývali všichni dotazovaní učitelé. Značné rozdíly však už panovaly v samotném prostoru, který tomuto tématu učitelé věnují, protože například paní učitelka 1 mu věnuje několik vyučovacích jednotek, kdežto pan učitel 3 uvedl, že toto téma sice zmíní, ale obecně mu moc prostoru ve výuce nevěnuje.

Dílčími cíli pak bylo zjistit, zda tito učitelé považují výuku regionální historie za důležitou, jestli mají dostatečnou časovou dotaci na její výuku a zdali disponují pro své potřeby výuky regionálně historických témat dostatečným množstvím výukových materiálů. Dotazovaní učitelé shodně uvedli, že samotný význam regionální historie je obrovský. Paní učitelka 1 a paní učitelka 2 se pak shodují, že žáci mají právě zásluhou využití regionální historie ve výuce mnohem bližší vztah k danému místu odkud pocházejí. Odpovědi na dostatečnou časovou dotaci se pak různí. Paní učitelka 1 a pan učitel 3 se shodují, že vzhledem k flexibilitě školního vzdělávacího programu si mohou plánovat výuku sami, takže prostor na zařazení regionálně historických témat je dostatečný. „*Kdyby bylo více času, tak bych určitě zařazovala tu regionální historii častěji,*“ dodává paní učitelka 2. Všichni dotazovaní učitelé opět totožně uvedli, že nějaké výukové materiály k výuce těchto témat existují. Všichni by však rovněž uvítali možnost nějaké nové výukové materiály získat. Na základě tohoto zjištění byl vytvořen didaktický materiál ve formě pracovního listu, který se zaměřuje právě na židovskou komunitu v Novém Jičíně.

Závěr

Židé se začínají znovu vracet do Nového Jičína po roce 1850. V následujících letech zde zakládají náboženský spolek a později také náboženskou obec. Mezi další významné počiny pak patří založení židovského hřbitova a výstavba synagogy. V období první republiky dochází k vyostření poměrů mezi místním německým a židovským obyvatelstvem. Samotný počet členů židovské náboženské obce začíná mírně klesat. Následuje rok 1938 a většina Židů z Nového Jičína utíká, protože došlo k začlenění města do okupačního pásma. Během křišťálové noci dochází k zdevastování novojičínské synagogy. Autentický popis těchto událostí zachytil ve svých vzpomínkách novojičínský rodák Max Mannheimer. Druhá světová válka představovala rovněž zánik novojičínské židovské komunity, takže dále lze hovořit pouze o osudech novojičínských Židů. Pobyt v koncentračních táborech přežili například bratři Mannheimerovi, kteří se po zbytek svého života snažili zachovat odkaz svých předků. Novojičínská synagoga, která byla chloubou zdejší židovské komunity, byla následně znovu zdevastována. Tentokrát však komunistickou diktaturou, která ji nechala necitelně přestavět podle svých potřeb. Historie novojičínské židovské komunity se tedy pomyslně uzavírá v roce 1968, kdy se v budově bývalé židovské synagogy usídluje Státní okresní archiv Nový Jičín.

Právě novojičínská židovská synagoga může být pro žáky zdárným příkladem toho, že co nezvládla zničit diktatura nacistická, zničila následně diktatura komunistická. V současnosti se v ní stále nachází depozitář Státního okresního archivu Nový Jičín, takže nám též tímto způsobem trvale připomíná naši minulost. Dnes zdobí průčelí synagogy pamětní deska, která nese nápisy v hebrejštině, češtině a němčině. Právě tyto tři jazyky mají připomínat, že v Novém Jičíně žili po staletí pospolu Židé, Češi a Němci.

Dotazování učitelé dějepisu na druhém stupni základních škol v Novém Jičíně téma novojičínské židovské komunity do výuky zařazují a považují je za důležité. Všichni dotazovaní shodně uvedli, že při výuce tohoto tématu kladou největší důraz na to, aby si žáci osvojili postoje a samotné znalosti nechávají upozaděny. Dále se zabývají též jinými regionálně historickými tématy, které do své výuky hojně zařazují. Obecně také vnímají značný nedostatek výukových materiálů k tématům z regionální historie a všichni dotazovaní projeví velký zájem takové materiály získat. Vzhledem k tomuto zjištění byl tedy vytvořen didaktický materiál ve formě pracovního listu, který se zaměřuje právě na židovskou komunitu v Novém Jičíně a je přílohou této bakalářské práce.

Hlavní cíl této práce byl tedy naplněn, protože se nám podařilo zmapovat využití tohoto regionálního tématu ve výuce na druhém stupni základní školy. Dosáhnout dílčích cílů této práce se nám rovněž podařilo, protože jsme dokázali přehledně popsat vývoj židovské komunity v Novém Jičíně a vytvořit didaktický materiál, který se tímto tématem zabývá.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

BARTOŠ, Josef. Podstata a poslání regionálních dějin. In: *Regionální dějiny Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 80-244-0865-1.

BARTOŠ, Josef. Podstata regionu a jeho vymezení v historiografii. In: *Metodické otázky regionálních dějin*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.

BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek XIV, Okresy: Opava, Bílovec, Nový Jičín. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-583-7.

DVOŘÁKOVÁ, Eva – POLÁCH, Radek – ZEZULČÍK, Jaroslav. *Architekti a stavitelé města Nového Jičína*. Nový Jičín: Muzeum Novojičína, 2016. ISBN 978-80-87359-19-8.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HANÁK, Jan. K historii židovských náboženských obcí v Novém Jičíně. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*. Nový Jičín: Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně, 1992.

CHOBOT, Karel. Max Mannheimer (6. února 1920 Nový Jičín – 23. září 2016 Mnichov). In: *Vlastivědný sborník Novojičína*. Nový Jičín: Muzeum Novojičína, 2016, sv. 66. ISSN 1214-8032.

CHOBOT, Karel. Židovská synagoga v Novém Jičíně. In: *Vlastivědné listy Slezska a severní Moravy*. Opava: Matice slezská, 2009. ISSN 1213-3140.

CHOBOTOVÁ, Lenka. Max Mannheimer: Überlebender, Künstler, Vermittler (6. února 1920 - 23. září 2016) Europäische Kulturzeitschrift Sudetenland a jeho číslo věnované životu a odkazu čestného občana města Nový Jičín. In: *Vlastivědný sborník Novojičína*. Nový Jičín: Muzeum Novojičína, 2020, sv. 70. ISSN 1214-8032.

KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Encyklopedie židovských památek Moravy a Slezska*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0642-4.

KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Židovské památky Moravy a Slezska*. Brno: ERA, 2001. ISBN 80-86517-08-X.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2004, 3. díl. ISBN 80-7277-040-3.

MANNHEIMER, Max. Vzpomínky Terezín, Osvětim, Varšava, Dachau. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*. Nový Jičín: Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně, 1992.

SKOLNIK, Fred – BERENBAUM, Michael. *Encyclopaedia Judaica*. Volume 15, Nat-Per. 2. vyd. Detroit: Thomson Gale, 2007. ISBN 978-0-02-865943-5.

Internetové zdroje

ČERNÁ, Monika. Využití regionálních témat ve výuce dějepisu. In: *Metodický portál RVP.cz* [online]. Národní pedagogický institut České republiky, 4. 8. 2011 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/13175/VYUZITI-REGIONALNICH-TEMAT-VE-VYUCE-DEJEPISU.html>.

ŠTĚPKOVÁ, Tereza. Hachšara. In: *holocaust.cz* [online]. Institut Terezínské iniciativy, 1. 12. 2015 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/zdroje/slovnicek-pojmu-z-judaismu/hachsara/>.

Přílohy

Příloha č. 1 - Fotografie synagogy

Současný pohled na novojičínskou synagogu (Archiv autora, 2024)

Příloha č. 2 – Fotografie domu Maxe Mannheimera

Současný pohled na dům, ve kterém žil Max Mannheimer (Archiv autora, 2024)

Příloha č. 3 – Fotografie pamětní desky Maxe Mannheimera

Současný pohled na pamětní desku Maxe Mannheimera (Archiv autora, 2024)

Příloha č. 4 – Fotografie průčelí obřadní budovy na židovském hřbitově

Současný pohled na průčelí obřadní budovy umístěné na bývalém židovském hřbitově
(Archiv autora, 2024)

Příloha č. 5 – Fotografie židovského hřbitova

Současný pohled na plochu bývalého židovského hřbitova (Archiv autora, 2024)

Příloha č. 6 – Fotografie pamětní desky umučených Židů

Současný pohled na pamětní desku umístěnou na bývalém židovském hřbitově
(Archiv autora, 2024)

Příloha č. 7 – Fotografie Stolpersteine

Současný pohled na Stolpersteine umístěný v centru města
(Archiv autora, 2024)

Příloha č. 8 – Pracovní list

Následující pracovní list byl vytvořen v rámci bakalářské práce s názvem *Novojičínská židovská komunita mezi lety 1850 – 1968 v kontextu regionální historie s akcentem na vývoj zdejší synagogy*. Samotný pracovní list je určený žákům druhého stupně základní školy a má rozvíjet vzdělávací oblast „*člověk a společnost*“. Uplatnění tedy může nalézt ve výuce výchovy k občanství a dějepisu. Tento didaktický materiál se rovněž snaží o rozvoj multikulturní výchovy.

1) Spojte dané pojmy s jejich správnou definicí:

Region

Jedná se o systematické pronásledování a vraždění Židů nacistickým Německem.

Regionální historie

Jedná se mimo jiné o označení územně správní jednotky.

Antisemitismus

Jedná se o dějiny dílčích oblastí, které jsou menší než stát.

Holocaust

Jedná se o způsob vnímání Židů, který lze vyjádřit jako nenávisť vůči nim.

2) Pojem „**ŽID**“ můžeme nalézt v různém kontextu. Víte však, kdy se tento pojem používá s velkým počátečním písmenem a kdy s malým? Využijte všechny dostupné zdroje a najděte v těchto dvou zápisech rozdíl.

- a) Pojem „Žid“ využíváme k označení
a zdroj, ze kterého jsem informaci získal
- b) Pojem „žid“ využíváme k označení
a zdroj, ze kterého jsem informaci získal

- 3) Následující cvičení obsahuje úryvek ze *Vzpomínek Terezín, Osvětim, Varšava, Dachau*, které napsal pan Max Mannheimer. Na základě tohoto textu vyberte, jedná-li se o informaci pravdivou (P) nebo nepravdivou (N).

„Včera hořely synagogy. Hořely v Německu. Hořely v Rakousku. Hořely v Československu. Kde hrozilo nebezpečí, že by se oheň šířil, byly synagogy vyhozeny do povětří. Většina židovských obchodů byla zdemolována. „Moji“ synagogu vydrancovali. Zapálit nebo vyhodit do povětří bylo vzhledem k blízkosti plynojemů nebezpečné. Modlitební knihy, svitky tóry a modlitební šály se povalovaly roztrhané na ulici. Kniha, která Židy, roztroušené po celém světě, udržovala dvě tisíciletí pohromadě, byla rozdupána. Varhany nebudou již nikdy doprovázet naše písně o šábesech a svátcích. Už nebude žádný šábés, žádné svátky, žádné písně. Jen doma, pokud nějaký domov bude, zapálí matka v pátek večer šábésové svíce a otec pronese děkovnou modlitbu za chléb a víno.“⁵²

a) Synagoga v Novém Jičíně byla zapálena.	P / N
b) Většina židovských obchodů byla zničena.	P / N
c) Modlitební knihy byly roztrhány.	P / N
d) Varhany byly během drancování synagogy ušetřeny.	P / N
e) Synagogu zachránil nedaleký plynojem.	P / N
- 4) Pokuste se nakreslit sedmiramenný svícen, který je tradičním symbolem judaismu a zdobí rovněž interiér novojičínské synagogy.

⁵² MANNHEIMER, Max. *Vzpomínky Terezín, Osvětim, Varšava, Dachau*, s. 51.

5) Chronologicky seřad'te níže uvedené významné historické události novojičínské židovské komunity na časovou osu.

(Slavnostní otevření synagogy; Křišťálová noc; Začátek okupace Nového Jičína; Ustanovení samostatné židovské náboženské obce v Novém Jičíně; Židé začínají přicházet do města)

6) Úkol do terénu. Vydejte se k novojičínské synagoze a najděte na ní pamětní desku, která obsahuje nápisy v několika jazycích. Následně zodpovězte na otázky, které jsou uvedeny níže.

- Kolika různými jazyky je text na desce napsán? dvěma / třemi / čtyřmi
- O jaké jazyky se jedná?
hebrejšтина / francouzština / čeština / ruština / němčina / italština
- Co je na ní cizojazyčně napsáno?
(Využít můžete aplikaci Google Lens, která Vám pomůže s překladem.)
- Zaměřte se na význam přeloženého textu a porovnejte, zdali se všechny texty uvedené na desce shodují. Myslíte si, že se jedná o stejný text? ANO / NE

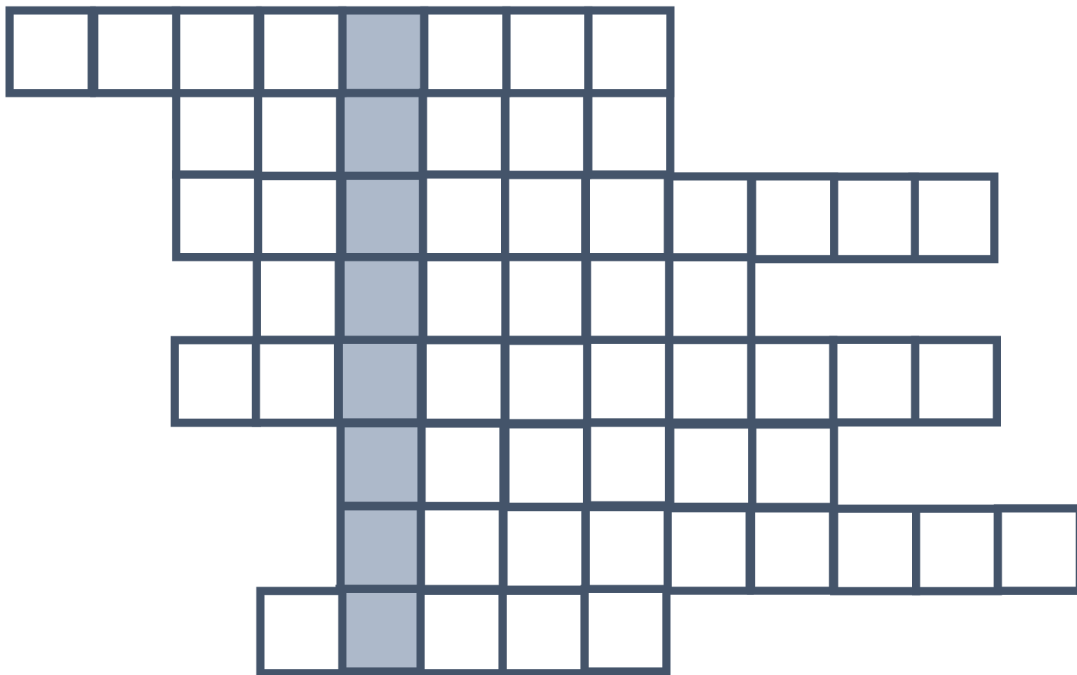
7) Stáhněte si ze sítě internet mapu Nového Jičína a zakreslete do ní následující pamětihodnosti, která jsou spjata s židovskou komunitou v Novém Jičíně. Následně přiřad'te jednotlivé názvy k obrázkům, které jsou uvedeny níže.

- a) Novojičínská synagoga
- b) Bývalý židovský hřbitov s obřadní budovou
- c) Stolpersteine
- d) Dům, ve kterém žil Max Mannheimer a je na něm umístěna jeho pamětní deska

8) **Odpovězte správně na následující otázky do křížovky a vyluštěte tajenku.**
Následně se pokuste pojem z tajenky vysvětlit vlastními slovy.

- a) Jak se nazývá židovská modlitebna?
- b) Jak se označuje oddělená část města, kde se mělo usazovat židovské obyvatelstvo?
- c) Jak se jmenuje nejznámější novojičinský Žid, který přežil pobyt v několika koncentračních táborech?
- d) Jakým pojmem můžeme označit krvavý rasový nepokoj vůči Židům?
- e) Jak se nazývalo zařízení, které mělo připravit mladé Židy pro život v Izraeli?
- f) Jak se jmenuje židovský stát?
- g) Jak se nazývá prostor pro uložení písemností?
- h) Jak se nazývá židovský duchovní?

Pojem z tajenky označuje: